

Nédoncelle M., Aubert R., Evdokimov P., Congar Y., Audinet J., Geiselmann J. R., Dupuy B. D. Chavasse A., Conzemius V., Latreille A., Lecler J., Bartz W., Davis H. F., Rousseau O., *L'ecclésiologie au XIXe siècle*, Paris, Les Editions du Cerf, 1960, ss. 393. Unam Sanctam 34.

W listopadzie 1959 r. odbyło się w Strasburgu z inicjatywy Wydziału Teologicznego tamtejszego uniwersytetu kolokwium poświęcone zagadnieniom dziewiętnastowiecznej eklezjologii. Tekst prelekcji został ogłoszony w „Revue des Sciences Religieuses”, gdzie zajął zeszyty 2, 3 i 4 rocznika 34 (1960), a równocześnie — z zachowaniem tej samej paginacji — ukazał się jako osobny tom w kolekcji Unam Sanctam. Pragnę wymienić tematy poszczególnych wykładów, gdyż żaden nie jest obojętny dla eklezjologa.

R. Aubert zajmuje się „geografią” eklezjologiczną w XIX w. (s. 11—55). Właściwie omawia tylko dwa okresy: pierwszą połowę wieku XIX oraz pontyfikat Piusa IX. Po r. 1870 aż do wybuchu pierwszej wojny światowej nie ukazało się na polu eklezjologii prawie nic godnego uwagi, a nawet wystąpiła atrofia ośrodków myśli eklezjologicznej na korzyść uniwersytetu gregoriańskiego, który dierży na tym polu hegemonię przez całe półwiecze. Autor przedstawia trzy centra eklezjologiczne pierwszej połowy XIX w.: Francję, Niemcy i Rzym. Za pontyfikatu Piusa IX zwiększa się wpływ teologów rzymskich na rozwój eklezjologii oraz pojawia się ośrodek wiedeński (Schrader, Phillips) i angielski, oba o silnym zabarwieniu ultramontańskim.

W porównaniu z eklezjologią katolicką ubogo przedstawia się ówczesna eklezjologia prawosławna, omówiona przez P. Evdokimova, profesora paryskiego Instytutu św. Sergiusza (s. 57—76). Problem organizacji zewnętrznej usuwa się w niej na plan dalszy, teologów prawosławnych interesuje przede wszystkim wewnętrzna struktura Kościoła. Warto zaznaczyć, że eklezjologia

prawosławna podkreśla w tym czasie znaczenie przekonania wszystkich wiernych jako sprawdzianu nieomylnego przekazywania objawienia (Filaret, Chomiakow).

Y. M. J. Congar przedstawia uznanie autorytetu jako cechę charakterystyczną eklezjologii katolickiej między rewolucją francuską a I soborem watykańskim (s. 77—114). Problem autorytetu Kościoła, a zwłaszcza papieża, wysuwa się na czoło we wszystkich ówczesnych kierunkach eklezjologicznych, niezależnie od ich zabarwienia gallikańskiego czy ultramontańskiego. W rezultacie na I soborze watykańskim podkreślone zostały przede wszystkim elementy „hierarchiologiczne” zarówno w konstytucji o wierze, jak o Kościele.

Przykład zaabsorbowania problematyką autorytetu podaje J. Audinet analizując doktrynę eklezjologiczną wykładaną w seminarium św. Sulpicjusza w okresie pierwszego cesarstwa (s. 115—139). Eklezjologia sulpicjańska nosi cechy umiarkowanego gallikanizmu. Autorzy jej pragną uniknąć tak gallikanizmu zwolenników Napoleona jak pozycji ultramontańskiej. Formacja sulpicjańska była źródłem oporu podczas I soboru watykańskiego tak licznej grupy biskupów przeciw zdefiniowaniu nieomylności papieskiej.

Najwybitniejszy eklezjolog początków XIX w., J. A. Möhler przeciwstawia się jednostronnie socjologicznemu pojmowaniu Kościoła przez Oświecenie, a nawet przez Bellarmina. Wybitny znawca teologii Möhlera, J. R. Geiselmann przedstawia dwa pojęcia Kościoła, jakie znaleźć można w pierwszych pismach Möhlera (s. 141—195). Pierwsze, tradycyjnie „hierarchiologiczne” redukuje do minimum rolę Ducha św. i udział wiernych w Kościele. Drugie — wynik „romantyzmu” teologicznego — jest tak „pneumatyczne”, że zdaje się osłabiać jurydyczną strukturę Kościoła. Dopiero później usiłuje Möhler znaleźć harmonijną syntezę poszczególnych elementów definicji Kościoła.

Eklezjologii Möhlera poświęcony jest również wykład B. D. Dupuy, dotyczący schizmy i prymatu w myśli eklezjologicznej J. A. Möhlera.

A. Chavasse zajmuje się eklezjologią I soboru watykańskiego (s. 233—245). Stwierdza, że na soborze wcale nie zamierzano ograniczyć nieomylności Kościoła do nieomylności papieża.

Aspekty eklezjologiczne w rozwoju myśli Döllingera i starokatolicyzmu przedstawia V. Conzemius (s. 247—279). Döllinger wyznawał bardzo „sztywną”, „klasycystyczną” koncepcję tradycji, znaczenie przypisywał niemal wyłącznie tylko tradycji pierwszych trzech wieków.

Dwa następne wykłady poświęcone są problemowi stosunku Kościoła i państwa. A. Latreille analizuje katolicką teorię państwa w końcu XIX w. (s. 281—295), a J. Lecler przedstawia spory z okresu restauracji monarchii we Francji (1815—1830) dotyczące stosunku Kościoła i państwa (s. 297—307). Proces kształtowania się myśli katolickiej wcale nie jest na tym odcinku zamknięty. Latreille słusznie stwierdza u katolików wzrost uznania uprawnień państwa.

W. Bartz zajmuje się poglądami Scheebena na urząd nauczycielski Kościoła (s. 309—327), a H. F. Davis rolę hierarchii i laikatu w eklezjologii Newmana (s. 329—349). Końcowy wykład O. Rousseau obrazuje dziewiętnastowieczną problematykę ruchu zmierzającego do zjednoczenia chrześcijaństwa (s. 351—373).

Eklezjologiczne kolokwium sztrasburskie przynosi obfity plon badań wybitnych przedstawicieli współczesnej eklezjologii.

Ks. Henryk Bogacki TJ